

dr Elżbieta Ważna

Pomorska Szkoła Wyższa w Starogardzie Gdańskim

e-mail: elzbieta.wazna@twojestudia.pl

ORCID: 0000-0002-9174-4376

Prawne i ekonomiczne aspekty długu publicznego w krajach Unii Europejskiej w kontekście bezpieczeństwa finansów publicznych

I. Wprowadzenie

Niniejsza praca ma charakter teoretyczny i empiryczny. Z jednej strony obrazuje prawne i ekonomiczne konsekwencje niezrównoważonych finansów publicznych, tj. nadmiernego długu publicznego i deficytu budżetowego, z drugiej zaś – prezentuje przykładowe zagrożenia dla ich stabilności. Takim zagrożeniem dla finansów wszystkich krajów Unii Europejskiej (UE) niewątpliwie była pandemia wirusa SARS-CoV-2 (choć nie wyłącznie ona, czego dowodem jest szok podażyowy na rynku surowców), która wymusiła dodatkowe, niezawarte w planach budżetowych wydatki. Tego rodzaju szoki wydatkowe są dużym zagrożeniem dla stabilności finansów publicznych, dlatego kraje powinny być odpowiednio przygotowane, aby udźwignąć dodatkowe wyzwania finansowe.

Głównym celem niniejszej publikacji jest prawna i ekonomiczna analiza uwarunkowań długu publicznego i deficytu budżetowego w krajach UE. Skupiono się w niej także na zbadaniu przyczyn powstawania długu publicznego oraz ocenie jego poziomu i skutków, jakie niesie dla gospodarki. W toku prac postanowiono zbadać następującą hipotezę badawczą: dług publiczny jest jednym z najbardziej kluczowych i wrażliwych wskaźników makroekonomicznych dla gospodarki i w istotny sposób wpływa na bezpieczeństwo całości finansów publicznych.

Rozważania na ten temat prezentowane są w trzech głównych punktach pracy, zaś wnioski zostały przedstawione w podsumowaniu. W opracowaniu wykorzystano głównie metodę opisową. Dane zaczerpnięto z opracowań statystycznych GUS oraz Eurostatu.

II. Aspekty prawne długu publicznego w krajach Unii Europejskiej

Przyjęta w Konstytucji RP relacja długu publicznego do PKB wyraża zgodność z dyscypliną budżetową przyjętą przez UE i sformułowaną w art. 126 ust. 1 Traktatu o Funkcjonowaniu UE, który stanowi, że państwa członkowskie powinny unikać nadmiernego deficytu budżetowego¹. Ogólną sytuację budżetową i wielkość długu publicznego monitoruje Komisja Europejska, która bada dyscyplinę budżetową na podstawie dwóch kryteriów powiązanych z regułami fiskalnymi. O rzeczywistym deficycie sektora instytucji rządowych i samorządowych w relacji do PKB mówimy, gdy przekracza on wartość referencyjną, tj. 3% planowanego lub rzeczywistego deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych w relacji do PKB mierzonego w cenie rynkowej².

Powyższa zasada nie ma jednak zastosowania w przypadku, gdy wskaźnik znacząco i w sposób ciągły spadał

i osiągnął poziom bliski wartościom referencyjnym lub gdy przekroczenie wartości referencyjnej ma charakter wyjątkowy i przejściowy, a wskaźnik pozostaje bliski tej wartości. W Protokole w sprawie procedury nadmiernego deficytu (EDP) deficyt definiuje się jako zadłużenie netto sektora instytucji rządowych i samorządowych, co jest zgodne z definicją Europejskiego Systemu Rachunków (ESA). Oznacza to, że deficyty znajdują się pod kontrolą poszczególnych państw. Komisja Europejska bada przestrzeganie przez państwo dyscypliny budżetowej na podstawie tego, czy relacja długu publicznego do PKB przekracza ustaloną wartość referencyjną, chyba że relacja ta maleje i zbliża się do wartości referencyjnej w zadowalającym tempie. W tym przypadku wartością referencyjną jest stosunek zadłużenia do PKB wynoszący 60% (w cenie rynkowej). Dług publiczny definiuje się jako łączny dług brutto w wartości nominalnej pozostający do spłaty na koniec roku i skonsolidowany między wszystkimi sektorami sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz w ich obrębie. Dług publiczny obejmuje tytuły dłużne, tj. zobowiązania sektora instytucji rządowych i samorządowych, w kategoriach: gotówka i depozyty, dłużne papiery wartościowe oraz pożyczki, zgodnie z definicją zawartą w ESA 2010⁵.

Dług publiczny obejmuje zatem dług podsektorów rządowych, samorządowych i funduszy ubezpieczeń społecznych, z wyłączeniem operacji handlowych w rozumieniu ESA 2010. Definicja ta różni się od przyjętej w nomenklaturze polskiej. Oznacza to, że wielkość długu publicznego obliczona zgodnie z metodologią EDP jest inna niż obliczona według zasad przyjętych w Polsce. Dług publiczny Polski obliczany jest według kryteriów konwergencji Traktatu z Maastricht, w tym kryterium fiskalnego. Co więcej, nawet w porządku prawnym UE nie ma jednolitej definicji długu publicznego. Oprócz wspomnianego wyżej „długu EDP” istnieją ramy odniesienia ESA 95, które różnią się koncepcyjnie i obejmują szerszy zakres zobowiązań niż EDP. Dług publiczny liczony zgodnie z ESA 95 jest wyższy niż ten obliczany na podstawie EDP⁴.

Określony w Konstytucji pułap długu publicznego jest zgodny z ogólną zasadą przepisów traktatowych. W szczególności art. 216 ust. 5 Konstytucji stanowi, że niedopuszczalne jest zaciąganie pożyczek oraz udzielanie gwarancji i zabezpieczeń społecznych, które mogą generować dług publiczny przekraczający 60% PKB. Tym samym polski ustawodawca uznał, że limit długu publicznego UE jest najwyższym dopuszczalnym i nie powinien być przekraczany. Innymi słowy, istnieje norma kompetencyjna, która upoważnia rząd do zaciągania zobowiązań tylko do progu 60% PKB. Dług publiczny obejmuje nie tylko deficyt budżetowy rządu i samorządów za dany rok, ale również niesprzedane obligacje skarbowe i inne papiery wartościowe oraz niespłacone pożyczki zaciągnięte na pokrycie deficytów z lat ubiegłych⁵.

Zgodnie z Ustawą z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych⁶ PKB liczony jest w wartości nominalnej zobowiązań sektora finansów publicznych po wyeliminowaniu wzajemnych zobowiązań między podsektorami⁷. Z uwagi na zawarte w Konstytucji odniesienie do PKB metoda obliczania PKB została uregulowana w odpowiedniej ustawie⁸. Sposób obliczania rocznego PKB opiera się na oszacowaniu trzech równorzędnych kategorii makroekonomicznych, które definiują PKB na podstawie:

- wielkości działalności produkcyjnej (PKB obliczany jest na podstawie cen rynkowych i jest równy sumie wartości krajowych jednostek produkcyjnych powiększonej o podatek od produktów i pomniejszonej o kwotę subsydiów produkcyjnych);
- końcowego wyniku działalności produkcyjnej (PKB jest sumą popytu końcowego, czyli konsumpcji, akumulacji i bilansu wymiany międzynarodowej);
- sumy dochodów pierwotnych (PKB jest obliczany jako suma dochodów pierwotnych jednostek krajowych uzyskiwanych przez sektory instytucjonalne działające na terenie Polski oraz dochodu pierwotnego netto sektora zagranicznego)⁹.

Rozwiązanie to jest skorelowane z regulacjami unijnymi. Kraje europejskie nadal odnotowują różne długoterminowe stopy wzrostu PKB, a ich potencjał do nadrobienia zaległości w tym zakresie jest zróżnicowany (wiąże się z początkowym poziomem PKB na mieszkańca). Światowy kryzys finansowy, który rozpoczął się w 2008 r., pokazał, że niektóre kraje uczestniczące w Unii Gospodarczej i Walutowej (UGW) borykały się z poważnymi słabościami w zakresie strukturalnym i instytucjonalnym. Doprowadziło to do znacznego i długotrwałego spadku poziomu realnego dochodu na mieszkańca w tych krajach, począwszy od 2008 r. Chociaż w UE jako całości od 1999 r. ma miejsce rzeczywista konwergencja w związku z nadrobieniem zaległości gospodarczych w Europie Środkowej i Wschodniej, proces ten nie dotyczył krajów, które przyjęły euro w 1999 i 2001 r. Użycie różnorodnych specyfikacji można uznać za część rozległej analizy empirycznej, której celem jest przetestowanie pojęcia konwergencji warunkowej, tj. związku między tempem wzrostu a warunkami początkowymi¹⁰.

W oparciu o tradycyjny zestaw zmiennych makroekonomicznych i strukturalnych wykonano np. znaczną pracę empiryczną w celu oceny konwergencji przejściowych gospodarek krajów Europy Wschodniej. Inne prace koncentrowały się na identyfikacji klubów konwergencji, tj. grup krajów w UE, które mają wspólny poziom realnego dochodu *per capita*, wywodzący się z neoklasycznego modelu wzrostu wzmocnionego endogenicznym postępem technologicznym. Borsi i Metiu¹¹ stwierdzili, że powiązania regionalne wydają się odgrywać istotną rolę w kształtowaniu się klubów konwergencji oraz że kraje

strefy euro należą do odrębnych podgrup, w związku z czym tworzenie klastrów niekoniecznie jest związane z członkostwem w UGW. Już w 2008 r. Komisja Europejska wskazywała, że procesy nadrabiania strat przebiegały nieco słabiej w UGW niż poza nią, choć różnica w początkowym poziomie PKB *per capita* przemawiała na korzyść członków UGW¹².

Pojawiają się również inne kreatywne pomysły na reformę strefy euro. Joseph E. Stiglitz, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie ekonomii, proponuje np. daleko idące reformy w funkcjonowaniu strefy euro, polegające na wprowadzeniu „narodowych euro”, dających poszczególnym krajom większe możliwości kształtowania polityki walutowej. Choć sama ta koncepcja wydaje się spójna, to jednak jej realizacja jest bardzo wątpliwa, przede wszystkim ze względu na potencjalnie duże problemy organizacyjne, administracyjne i kompetencyjne¹³.

Prace empiryczne nad instytucjonalnymi determinantami długoterminowego wzrostu gospodarczego krajów strefy euro były jak dotąd stosunkowo ograniczone. Wynika to głównie z faktu, że historia strefy euro jest niedługa, a piętnaście lat unii walutowej może wydawać się zbyt krótkim okresem, by jakkolwiek teoria długoterminowego wzrostu mogła znaleźć tu zastosowanie. Oznacza to również, że prace nad różnicami wzrostu i zarządzaniem w strefie euro miały do tej pory raczej charakter narracyjny. Fernandez-Villaverde i in.¹⁴ omawiają np. imponujący zestaw jakościowych i anegdotycznych dowodów dotyczących interakcji członkostwa w strefie euro i rozluźnienia ograniczeń finansowych i pożyczkowych oraz związanych z nimi czynników zniechęcających rządy do reform. Ich analiza, dotycząca wybranych państw strefy euro, nie obejmuje jednak próby dostarczenia empirycznych szacunków wpływu, jakie na ten stan rzeczy mają głęboko zakorzenione różnice instytucjonalne między krajami¹⁵.

III. Ekonomiczne czynniki długu publicznego w krajach Unii Europejskiej

Pandemia COVID-19 wywarła bardzo negatywny wpływ na gospodarkę. Można by wymienić tylko nieliczne branże i sektory, które nie odczuły jej skutków. Aby zapobiec rozprzestrzenianiu się wirusa, władze publiczne były zmuszone do wprowadzenia szeregu restrykcji ograniczających, a nawet eliminujących działalność niektórych obszarów życia gospodarczego. Największe straty były widoczne w gastronomii, turystyce i hotelarstwie oraz transporcie osobowym. Aby ograniczyć gwałtowny wzrost bezrobocia i zminimalizować liczbę ogłaszających upadłość przedsiębiorstw, polski rząd oraz podległe mu instytucje i agencje zdecydowały się na wprowadzenie wielu działań pomocowych i osłonowych, które obejmowały m.in.:

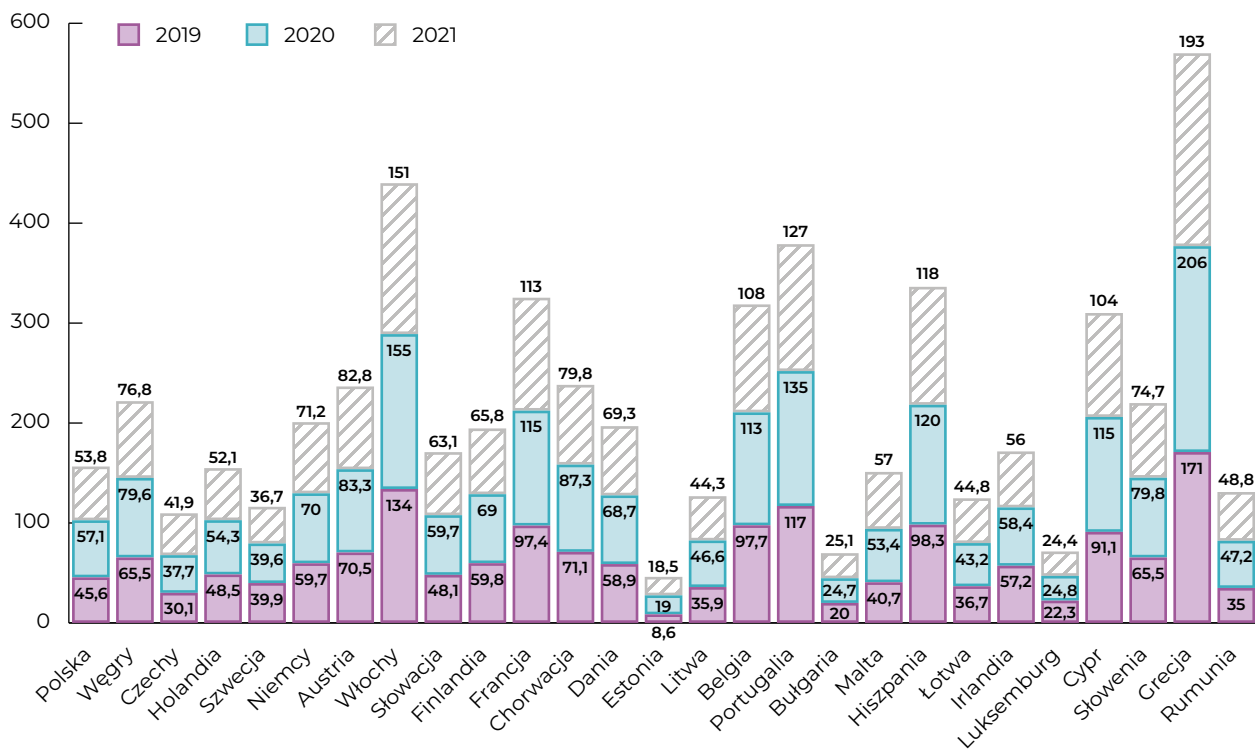
(1) zawieszenie, a w niektórych przypadkach okresowe zwolnienie z podatków; (2) dofinansowanie wynagrodzeń pracowników; (3) okresowe zwolnienie z opłacania składek na ZUS zarówno dla przedsiębiorców, jak i zatrudnianych przez nich pracowników; (4) bezzwrotne pożyczki dla mikrofirm; (5) świadczenia postojowe dla osób wykonujących umowy cywilnoprawne.

Walka z pandemią stała się priorytetem w większości państw świata, w tym również krajach UE. Przeciwdziałanie jej skutkom obejmowało przede wszystkim zmagania z kryzysem gospodarczym, który pojawił się wraz z pandemią. Wśród najważniejszych działań podjętych przez UE jako całość należy wymienić: (1) uruchomienie programów wsparcia gospodarczego i osłon społecznych; (2) koordynowanie ograniczeń związanych z procesem przemieszczania się ludności; (3) ograniczenie rozprzestrzeniania się wirusa SARS-CoV-2 z wykorzystaniem różnych sposobów prewencji; (4) wprowadzenie powszechnego systemu szczepień; (5) finansowe i organizacyjne wsparcie systemów ochrony zdrowia; (6) ochronę miejsc pracy; (7) bezpośrednie finansowe wsparcie dla budżetów narodowych; (8) poprawę solidarności pomiędzy krajami członkowskimi mającą na celu bardziej efektywne zwalczanie skutków pandemii; (9) silne wsparcie gospodarcze dla branż wrażliwych, np. produkcji żywności; (10) globalną współpracę w zwalczaniu skutków pandemii¹⁶.

W celu zbadania skutków ekonomicznych pandemii COVID-19 w krajach UE posłużono się takimi wskaźnikami jak PKB, dług publiczny i inflacja. Za rok bazowy przyjęto 2019, czyli rok przed wybuchem pandemii, co pozwoli na wiarygodne zobrazowanie badanego problemu.

Z zaprezentowanego wykresu nr 1 wynika, że aż w piętnastu z 27 państw członkowskich UE udział długu publicznego w PKB przekroczył poziom kryterium fiskalnego zawartego w Pakcie Stabilności i Wzrostu, a w siedmiu z nich wartość długu przekroczyła 100% PKB. Na pierwszych trzech miejscach pod tym względem znalazły się Grecja, która na koniec 2021 r. osiągnęła zadłużenie w wysokości 206,3%, Włochy (150,8%) oraz Portugalia (127,4%). Według danych Eurostatu dług publiczny w Polsce wyniósł 53,8%. To wartość zbliżona do poziomu długu Holandii (52%) i Słowacji (63,1%). Najniższy wynik osiągnęły Estonia (18,1%) oraz Bułgaria (25,1%). Bardzo podobna sytuacja wystąpiła również w 2020 r., kiedy to piętnaście państw członkowskich odnotowało wzrost relacji zadłużenia do PKB, a dwanaście spadek. Największe wzrosty wskaźnika zaobserwowano w Hiszpanii (+7,8 pkt. proc.), na Węgrzech (+6,5 pkt. proc.), na Malcie (+5,7 pkt. proc.), w Austrii (+5,6 pkt. proc.) i Rumunii (+5,5 pkt. proc.). Największe spadki wystąpiły na Cyprze (-6,4 pkt. proc.), w Irlandii (-3,6 pkt. proc.), Holandii (-2,5 pkt. proc.), Danii (-2,4 pkt. proc.), Chorwacji (-2,3 pkt. proc.) i Szwecji (-2,2 pkt. proc.).

Wykres 1. Dług publiczny w krajach UE w latach 2019–2021 (w procentach)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych na stronie <https://ec.europa.eu/eurostat/web/hicp/> (dostęp: 15.12.2022).

Wykres 2. Inflacji w krajach UE w latach 2019–2021 (w procentach)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych na stronie <https://ec.europa.eu/eurostat/web/hicp/> (dostęp: 15.12.2022).

Podsumowując kwestię dotyczącą długu publicznego, należy podkreślić, że niewątpliwą konsekwencją pandemii był wzrost wartości tego wskaźnika we wszystkich krajach UE. Można by więc zaryzykować postawienie tezy, że wzrost długu publicznego, będący konsekwencją podjętych działań ochronnych, był także przyczyną wzrostu poziomu inflacji w latach 2020–2021 (Wykres 2).

Na podstawie wykresu nr 2 możemy stwierdzić, że w ostatnich trzech latach wszystkie państwa UE charakteryzowała bardzo duża dynamika inflacji. Wśród państw, które znalazły się w czołówce, należy wymienić Węgry (9,6%), Polskę (5,2%) oraz Łotwę i Estonię, w których inflacja wyniosła 4,5%. Najniższy wskaźnik inflacji zaobserwowano w Grecji (0,6%) oraz Finlandii i Portugalii (po 0,9%). Do głównych czynników odpowiedzialnych za tak gwałtowny wzrost inflacji należy zaliczyć przede wszystkim wzrosty cen surowców energetycznych i żywności, które w 2021 r. bardzo przyspieszyły. Analiza kryterium stabilności cen wskazuje, że jedynie w Chorwacji i Szwecji stopa inflacji była niższa lub wyraźnie niższa od wartości referencyjnej wynoszącej 4,9%. Wartość referencyjna opiera się na średnich wartościach stóp inflacji trzech krajów, które osiągnęły najlepsze rezultaty w 2021 r. (z wyłączeniem obserwacji nietypowych, czyli Malty i Portugalii): Finlandii, Francji i Grecji. W pozostałych pięciu badanych krajach – Bułgarii, Czechach, Polsce, Rumunii i na Węgrzech – w 2021 r. stopa inflacji była wyraźnie wyższa od wartości odniesienia, co jest zbieżne z wynikami raportu o konwergencji.

Duże zróżnicowanie odczuły wszystkie kraje UE, co bardzo dokładnie ilustrują dane prezentowane w tabeli nr 1. Ujemne wartości tempa wzrostu gospodarczego w 2020 r. w ujęciu rok do roku widoczne są praktycznie we wszystkich krajach Wspólnoty. W wyniku kryzysu najbardziej ucierpiały gospodarki Włoch (-11,2%), Hiszpanii (-10,9%), Chorwacji (-10,8%), Portugalii (-9,8%), Grecji i Słowacji (-9,0%). Wyraźnie odczuły to również inne państwa członkowskie, przy czym najmniej ucierpiały Polska (-4,6%) i Szwecja (-5,3%). W 2021 r. oczekiwano znacznego ożywienia gospodarczego, choć wobec przedłużającej się pandemii ziszczenie się tych prognoz wciąż jest mało prawdopodobne.

Przeprowadzona analiza pozwala na stwierdzenie, że skutki ekonomiczne pandemii COVID-19 są bardzo złożone i zróżnicowane. Wpływają na podaż i popyt w różny sposób w różnych wymiarach czasowych. Okres trwania tych skutków będzie zależał od czasu trwania pandemii, a także innych czynników: sposobu stabilizacji polityki handlowej, postaw globalizacyjnych, zachowań konsumenckich, metod pracy i stanu łańcuchów produkcyjnych. Akumulacja zadłużenia podczas recesji ma trwały wpływ na firmy, postrzeganie ryzyka przez inwestorów oraz sektor bankowy (wskaźnik kredytów zagrożonych)¹⁷.

Tabela 1. Dynamika wzrostu gospodarczego w krajach UE w latach 2019–2021 (w procentach)

Państwo	2019	2020	2021
Austria	1,5	-6,5	4,9
Belgia	2,2	-5,4	6,1
Bułgaria	4,0	-4,0	7,6
Chorwacja	3,4	-8,6	13,1
Cypr	5,5	-4,4	6,6
Czechy	3	-5,5	3,5
Dania	1,5	-2,0	4,9
Estonia	3,7	-0,6	8
Finlandia	1,2	-2,2	3
Francja	1,8	-7,8	6,8
Grecja	1,9	-9,0	8,4
Hiszpania	2,0	-11,3	5,5
Niderlandy	2,0	-3,9	4,9
Irlandia	5,4	6,2	13,6
Litwa	4,6	0,0	6,0
Luksemburg	2,3	-0,8	5,1
Łotwa	2,6	-2,2	4,1
Malta	5,9	-8,3	7,1
Polska	4,4	-2	6,8
Portugalia	2,7	-8,3	5,5
Rumunia	3,9	-3,7	5,1
Słowacja	2,5	-3,4	8,2
Słowenia	3,5	-4,3	8,2
Szwecja	2,0	-2,2	5,1
Węgry	4,9	-4,5	7,1
Włochy	0,5	-9	6,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych na stronie <https://ec.europa.eu/eurostat/web/hicp/> (dostęp: 15.12.2022).

IV. Podsumowanie

Przeprowadzona analiza w pełni potwierdziła postawioną hipotezę badawczą, że dług publiczny jest jednym z najbardziej kluczowych i wrażliwych wskaźników makroekonomicznych dla gospodarki. Dowodzi tego fakt, że pandemia COVID-19 wpłynęła nie tylko na ograniczenia aktywności społecznej i gospodarczej przedsiębiorstw, ale również wywarła istotny wpływ na stan finansów publicznych wszystkich państw. Niższe od zaplanowanych

wpływy podatkowe, konieczność wydatkowania dodatkowych środków na przeciwdziałanie skutkom pandemii oraz funkcjonowanie systemu opieki zdrowotnej przyczyniły się na ogół do znacznego zwiększenia długu publicznego, a w konsekwencji również do wzrostu poziomu inflacji. Prezentowane dane wskazują na to, że niemal we wszystkich 27 krajach UE w latach 2019–2021 nastąpił wzrost zadłużenia publicznego. Wyjątkami są jedynie Irlandia i Szwecja, w których wzrost zadłużenia – odpowiednio z 57,2% do 58,4% oraz z 38,9% do 39,6% – nastąpił w 2020 r., a w następnym roku miał miejsce jego nieznaczny spadek do wartości odpowiednio 56% i 36,7%. W pozostałych 25 krajach odnotowano wyraźną tendencję wzrostową. Oznacza to, że pandemia COVID-19 pogorszyła kondycję europejskich gospodarek, a ponadto nadwerżyła ich stabilność finansową. Na różne programy osłonowe kraje UE przeznaczyły dodatkowe środki, które pochodziły z zewnętrznych rynków finansowych bądź z dodatkowej emisji pieniądza.

Wybuch pandemii COVID-19 dramatycznie pogorszył warunki funkcjonowania światowej gospodarki. W zdecydowanej większości krajów rok 2020 był okresem głębokiej recesji, obejmującej zarówno sferę realną, jak i finansową. Projekcja PKB sporządzona przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy pokazuje skalę załamania gospodarczego, przy czym ujemne stopy wzrostu prawdopodobnie ulegną dalszemu obniżeniu w miarę trwania i nasilenia pandemii. Jednocześnie należy zakładać, że dalszy rozwój sytuacji ekonomiczno-finansowej będzie zróżnicowany w zależności od specyficznych uwarunkowań konkretnych krajów¹⁸.

Przypisy

- 1 Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012 r. (Dz.Urz. UE C nr 326, z późn. zm.).
- 2 A. Wernik, *Problemy definicji długu publicznego*, „Studia Biura Analiz Sejmowych” 2021, nr 4, s. 13.
- 3 N. Roubini, S. Mihm, *Ekonomia kryzysu*, przeł. R. Mitoraj, wstęp do wyd. pol. G. Kołodko, Warszawa 2011, s. 192.
- 4 P. De Grauwe, *Fighting the Wrong Enemy*, cepr.org, 19.05.2010, <https://cepr.org/voxeu/columns/fighting-wrong-enemy> (dostęp: 15.10.2022).
- 5 A. Wernik, dz. cyt., s. 108.
- 6 Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. nr 157 poz. 1240).
- 7 Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 30 marca 2010 r. w sprawie szczegółowego sposobu ustalania wartości zobowiązań zaliczanych do państwowego długu publicznego, długu Skarbu Państwa, wartości zobowiązań z tytułu poręczeń i gwarancji (Dz.U. nr 57 poz. 366).
- 8 Ustawa z dnia 26 października 2000 r. o sposobie obliczania wartości rocznego produktu krajowego brutto (Dz.U. nr 114 poz. 1188).
- 9 A. Wernik, *Finanse publiczne. Cele, struktury, uwarunkowania*, Warszawa 2014, s. 108.
- 10 K. Marchewka-Bartkowiak, *Problem długu publicznego w Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem kryteriów* z *Maastricht*, „Studia Biura Analiz Sejmowych” 2010, nr 3, s. 182–183.
- 11 M.T. Borsi, N. Metiu, *The Evolution of economic convergence in the European Union*, „Empirical Economics” 2015, No. 48, s. 659.
- 12 B. Dafflon, *The Theory of Subnational Balanced Budget and Debt Control*, [w:] *Local Public Finance in Europe: Balancing the Budget and Controlling Debt*, ed. by B. Dafflon, Cheltenham–Northampton 2020, s. 55.
- 13 Zob. P. Rubaj, *Koncepcja elastycznego euro Josepha E. Stiglitz’a jako potencjalny sposób na reformę europejskiej strefy walutowej*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2018, nr 539.
- 14 T. Drautzburg, J. Fernández-Villaverde, P. Guerron-Quintana, *Bargaining Shocks and Aggregate Fluctuations*, „CESifo Working Papers” 2021, [No.] 8989, s. 20–46.
- 15 S. Owsiak, *Finanse publiczne. Teoria a praktyka*, wyd. III, Warszawa 2015, s. 330.
- 16 *10 things the EU is doing to fight COVID-19 and ensure recovery*, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/coronavirus/10-things-against-covid-19/> (dostęp: 15.10.2022).
- 17 *Rok 2020 pod znakiem pandemii*, oprac. K. Pankowski, „Komunikat z Badań CBOS” 2021, nr 15, s. 19.
- 18 *COVID-19: maintaining financial stability*, <https://www.fsb.org/work-of-the-fsb/covid-19-maintaining-financial-stability> (dostęp: 20.10.2022).

Bibliografia

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78 poz. 483 z późn. zm.).
- Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012 r. (Dz.Urz. UE C nr 326, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 26 października 2000 r. o sposobie obliczania wartości rocznego produktu krajowego brutto (Dz.U. nr 114 poz. 1188).
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. nr 157 poz. 1240).
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 30 marca 2010 r. w sprawie szczegółowego sposobu ustalania wartości zobowiązań zaliczanych do państwowego długu publicznego, długu Skarbu Państwa, wartości zobowiązań z tytułu poręczeń i gwarancji (Dz.U. nr 57 poz. 366).

Opracowania

- Borsi M.T., Metiu N., *The Evolution of economic convergence in the European Union*, „Empirical Economics” 2015, No. 48.
- Dafflon B., *The Theory of Subnational Balanced Budget and Debt Control*, [w:] *Local Public Finance in Europe: Balancing the Budget and Controlling Debt*, ed. by B. Dafflon, Cheltenham–Northampton 2020.
- Drautzburg T., Fernández-Villaverde J., Guerron-Quintana P., *Bargaining Shocks and Aggregate Fluctuations*, „CESifo Working Papers” 2021, [No.] 8989.
- Marchewka-Bartkowiak K., *Problem długu publicznego w Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem kryteriów z Maastricht*, „Studia Biura Analiz Sejmowych” 2010, nr 3.
- Owsiak S., *Finanse publiczne. Teoria a praktyka*, wyd. III, Warszawa 2015.
- Rok 2020 pod znakiem pandemii*, oprac. K. Pankowski, „Komunikat z Badań CBOS” 2021, nr 15.
- Roubini N., Mihm S., *Ekonomia kryzysu*, przeł. R. Mitoraj, wstęp do wyd. pol. G. Kołodko, Warszawa 2011.

Rubaj P., *Koncepcja elastycznego euro Josepha E. Stiglitz jako potencjalny sposób na reformę europejskiej strefy walutowej*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2018, nr 539.

Wernik A., *Finanse publiczne. Cele, struktury, uwarunkowania*, Warszawa 2014.

Wernik A., *Problemy definicji długu publicznego*, „Studia Biura Analiz Sejmowych” 2021, nr 4.

Internet

10 things the EU is doing to fight COVID-19 and ensure recovery, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/coronavirus/10-things-against-covid-19/> (dostęp: 15.10.2022).

COVID-19: maintaining financial stability, <https://www.fsb.org/work-of-the-fsb/covid-19-maintaining-financial-stability> (dostęp: 20.10.2022).

De Grauwe P., *Fighting the Wrong Enemy*, cepr.org, 19.05.2010, <https://cepr.org/voxeu/columns/fighting-wrong-enemy> (dostęp: 15.10.2022).

Abstrakt

Pandemia koronawirusa SARS-CoV-2 przyniosła światowej gospodarce niespotykane dotychczas wyzwania, zmuszając poszczególne kraje do poszukiwania całkowicie nowych rozwiązań i przedsięwzięcia niestandardowych działań mających na celu utrzymanie bezpieczeństwa finansów publicznych, a także zachowanie ciągłości funkcjonowania gospodarek i minimalizowanie ponoszonych przez nie strat. Głównym celem artykułu jest prawna i ekonomiczna analiza uwarunkowań długu publicznego i deficytu budżetowego w krajach UE. Skupiono się także na zbadaniu przyczyn powstawania długu publicznego oraz ocenie jego poziomu i skutków dla gospodarki.

Słowa kluczowe: dług publiczny, rozwój gospodarczy, pandemia, finanse, polityka budżetowa

Abstract

Legal and economic aspects of public debt in EU countries in the context of security of public finances

The SARS-CoV-2 coronavirus pandemic has posed unprecedented challenges to the world economy, forcing individual countries to seek completely new solutions and non-standard measures to preserve the security of public finances, but also the continuity of economies and minimize the losses incurred. The main purpose of the article is to analyze the legal and economic determinants of public debt and budget deficit in European Union countries. It also focuses on examining the causes of public debt and assessing its level and effects on the economy.

Keywords: public debt, economic development, pandemic, finance, fiscal policy

Elżbieta Ważna – dr ekonomii w dyscyplinie finanse. Pracę doktorską pt. *Efektywność lokowania otwartych funduszy inwestycyjnych w Polsce w latach 2007–2014* obroniła w 2016 r. w Szkole Głównej Handlowej Warszawie. Adiunkt w Wyższej Szkole Pomorskiej w Starogardzie Gdańskim.